

Kamusal Alana Karşı Kolektif Alan

Meydan Gazetesi

07.09.2013

İçindekiler

Kapitalizmin Gölgesinde Az Devlet Müdahaleciliği	3
Kamusal Alan ve Sınırları	3
Habermas'ın Kamusal Alanı	3
Kamusal Alan Söylemi ve Toplumsal Muhalefet	4
Devletsiz-Şirketsiz Kolektif Alanlar	4

Kapitalizmin Gölgesinde Az Devlet Müdahaleciliği

Gezi Parkı, Central Park olsun diye manşet atan gazeteler bile olmuştu Taksim Direnişi süresince. Dünya üzerinde sayısız metropolün merkezinde ağaçlarla dolu büyük bir park vardı ne de olsa. Parkı, Maçka'dan Gümüşsuyu'na uzatırsak bizim de bir Central Park'ımız olur, bu kadar büyük "tantana" da kopmamış olurdu!

Muhtemeldir ki mimari bir proje önerelim diye manşet attırmadı bu plan. Gerçi, projenin hayata geçme potansiyeli birkaç mühendise tescil bile ettirildi. Yine de manşetin atıldığı tarihlerde aynı gazetede, Taksim Direnişi'ne giden süreçte direnişçilere, "tamam arkadaşlar haklısınız, ama biraz makul olun, sakin olun" yazıları kaleme alınmadı değil. Direnişin kararlılığı karşısında ana akım medyanın geri adım attığı süreçte dilde bir değişme oldu elbet. Ancak, bu seferde "Gezi Parkı, Central Park olsaydı, bütün bunlar yaşanmazdı; halkı anlamak gerekir." tonuna döndüştü genel söylem.

Kamusal Alan ve Sınırları

Kamusal Alan meselesi, kamuoyu gündeminde daha önce de yer etmişti. Uzun yıllar gündemden düşmeyen türban tartışmasıyla. Bu alanın "sınırları"nın ne olduğu üzerinden konuşulması Kamusal Alan'ın ne olduğunu anlayabilmek açısından önemliydi.

Kamusal Alanlara türbanla girmek yasaktı. Tartışmanın bir boyutu buydu. Örneğin üniversite, hastane, devlet daireleri "sınırları"nda bu şekilde hizmet alınamazdı. Diğer boyut, kavramın içeriğini düşünmemiz açısından oldukça büyük bir soru işareti oluşturuyordu. Otobüs beklenen durak, otobüs, sokaklar vb. bu mekanlar kamusal alan değil miydi? Eğer öyleyse, türban takan herhangi bir bireyin sokağa çıkma ihtimali yoktu.

TC'nin kurucu unsuru olan elit kesim, devletin modernleşme sürecinde aktif rol oynadıklarından dolayı, Kamusal Alan'ı ve kavramın anlattığı bir sürü şeyi manipüle etme şansına sahipti. Türban tartışmalarında bu bürokrat-elitler, kamusal alanın sınırlarını kendi ideolojik eğilimleri doğrultusunda belirlemişlerdi. Ancak gerçek, kamusal alan kavramının anayasada kullanılmamış olmasıydı. Öyleyse ortada bir sorun vardı.

Var olan sorun, bu kez daha güncel bir haliyle önümüze çıkıverdi birden. Toplumsal muhalefetin dilinden düşmeyen bu kavramla ilgili akıl yürütmelerimizi yapmadan önce kavramın Batı'da nasıl kullanıldığına bakmak önem taşıyor.

Habermas'ın Kamusal Alanı

Jürgen Habermas, modern anlamda "kamusal alan" tartışmalarının başlatıcısı konumunda. 1962'de Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü adlı çalışmasında, kavrama bizim "kamu" sözcüğünden anladığımızdan çok daha farklı bir anlam yüklüyor. Bizdeki "kamu" kavramı devletle ne kadar ilintiliyse, Habermas tam tersi bir ilişki üzerinden kamuyu tasarlıyor. Toplumsal yaşamın bir parçası olarak gördüğü Kamusal Alan, kamuoyuna benzer bir alan. Buradaki "alan" illaki mekansal bir tanımlama olmak zorunda değil. Bu nokta, Kamusal Alan tartışmalarında önemli rol oynuyor.

Vatandaşlara açık, herkesi ilgilendiren sorunlar hakkında herkesin birbiriyle etkileşim halinde bulunduğu alan. Toplum ve devlet arasında bir araç. Bu bakımdan Kamusal Alan ve devletin keşiştiği bir alan yoktur. En basit ifadesiyle, "özel alan" dışında kalan tüm alanı ifade eder. Yani bizim sıklıkla anlamaya alışkın olduğumuz biçimiyle, devletin hakim bulunduğu bir alanı ifade etmez Kamusal Alan.

Yaşadığımız coğrafyadaki kamusal alan tartışmalarında, Kamusal Alan'ın gerekliliğini savunanların en sık eleştirdiği noktalardan biri TC'de resmi ideolojinin toplumu, devlete eklememiş olduğudur.

Bürokrasi öncülüğünde bir modernleşmeden kaynaklı Kamusal Alan'ın, dar bir kutup içerisinde ele alınması da ısrarla belirttikleri nedenler arasındadır.

Bu durum, yani Kamusal Alan'daki unsurların sivil olmasındaki ısrar, sadece yaşadığımız coğrafyadaki değil, küresel Kamusal Alan tartışmalarında Habermas'ın takipçileri tarafından savunulan bir durum.

Habermas, Kamusal Alan ve kamuoyu ile ilgili kavramların 18. yüzyıldan beri oluşan tarihçesini yazar. Bu rastlantı değildir. Çünkü kamusal-özel ayrımı, dolayısıyla burjuva toplumunun gelişmesi bu tarihlerde kendini göstermeye başlamıştır. Entelektüeller, sanatçılar, mülk sahipleri gibi grupların edebiyat çevrelerinde, ders halkalarında, fikir kulüpleri çerçevesinde, cafeler ve kadınların da girebildiği salonlarda siyaset dışı okuma ve tartışma yapabildikleri mecraları sürecin başlangıcına koyar Habermas.

Habermas'ın "Kamusal Alan" kavramını ısrarlı bir şekilde liberal kamusal alan şeklinde kullanmasının altında yatan neden bu tarihsel kökendir. Bu tartışmalar, belli bir süre sonra siyasallaşır. Kamusal topluluk olarak bir araya gelmiş özel şahısların kamu erkini, kamuoyu önünde meşrulaştırmaya, zorlamaya yönelir. Çünkü devlet kararlarını etkilemek isterler, siyasal düşünce üretirler ve kendi çıkarlarını toplumun çıkarları olarak sunarlar.

İşte tam da bu tarz bir siyasal işlev, burjuva toplumunun kendi ihtiyaçlarına uygun düşen bir devlet erki amaçlar. Bu tarz bir kamusal alanın şartı, toplumsal alandaki ilişkileri, özel şahısların kendi aralarındaki bir sorun haline getirmektir. Kamusal Alan, devletin yasalarının pazarın yasalarına uyum göstermesi için işlerliktedir. Bu işlerlik kamusal bir akıl yürütme sürecidir. Yasalar, bu sürecin sonunda "meşruluk" kazanır.

Kamusal Alan Söylemi ve Toplumsal Muhalefet

Küresel iktidarların mekan politikaları, başka birçok politikanın somutluk kazanabilmesi açısından önemli bir yerde duruyor. İskan politikaları, ev yıkımları, alışveriş merkezi projeleri, köprü projeleri, 2b araziler, HES projeleri, çevre düzenlemesi ve planlamalar... Son dönemde somut anlamıyla yaşadığımız alanlara saldırılar, doğrudan mekan üzerinden gerçekleşiyor. Bu saldırıların artması, toplumsal muhalefetin söylemini belirliyor.

Şirketlerin kapitalist projelerine karşı, halkın kendi yaşam alanlarını savunması ve bunun üzerinden söylem belirliyor olması kadar doğal bir durum yok. Ancak sıkıntı, bu söylemin "Kamusal Alan" üzerine kuruluyor oluşu, bu karşı koyuşu hem içerik olarak hem de yöntemsel açıdan sıkıntıya sokuyor.

Kamusal Alan söylemine sıkıştırılmış bir muhalefet, meşruluğunu Habermas'ın Kamusal Alan'ındaki meşruluk kaynağından alır, yani liberal hukuk devleti. Söylemi Kamusal Alan'a sıkıştırmak, rasyonel bir nedenlendirme ile iktidarların mekan üzerindeki politikalarını eleştirmek, devletin baskısına, şiddetine karşı çıkarken liberal değerleri savunmaya dönüşebilir.

Evenselleştirilmeye çalışılan Kamusal Alan, yani burjuva kamusu, sanılan aksine "halkın ortak alanları"ni savunmaz. Çünkü Kamusal Alan dışlayıcıdır, kapalı bir alandır. Toplumun ötekileştirilmiş kesimleri Kamusal Alan'ın aktörleri değildir. Burjuva bireylerle ilişkilendikleri ölçüde Kamusal Alan'a dahil olabilirler. Kaldı ki bu ilişki, burjuva bireyin çıkarlarıyla doğru orantılıdır. Kamusal Alan, oluşma sürecinde önce mutlakiyetçi bir devlete karşı bir özgürlük alanı olarak tasvir edilse de, sonrasında burjuva kültürünün egemenlik alanına dönüşür. Totaliter bir devlete karşı, serbest piyasanın vicdanına sığınmaktır.

Devletsiz-Şirketsiz Kolektif Alanlar

Batılı devletlerdeki liberal değerlerle bütünleşmiş "sivil" hakları, varılması gereken bir radde olarak algılayan zihniyet, iktidar odaklarının mekan politikaları karşısında verilen mücadeleyi "hukuksal" bir sınır içine sokarak, aslında mücadeleyi bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde yıpratır.

ABD'de ve Avrupa'daki parklarla varlığı anlamlandırılmaya çalışılan Gezi Parkı, tüm mücadele süreci sanki bir kenara atılmış gibi, park hakkındaki projenin durdurma kararıyla haklılık kazanmış gibi gös-

terilmiştir. Bu tarz bir hukuksal bağlayıcılık, tam da Kamusal Alan talepçilerinin yapacağı iştir. Oysa Taksim'in meşruiyeti falanca mahkemenin kararına bağlı değildir.

Bu direniş ve mücadele süreci boyunca, asıl mekansal anlamını yakalayan park, devletten arındırılmış bir şekilde bütün öznelerin kendisini ifade edebileceği bir alan haline gelmiştir. Bu kolektivite içerisinde, mekanın kullanımı farklı ekolojik kaygılar da gözetilerek, oradaki birey ve örgütlerin inisiyatifinde gelişmiştir. Liberal kaygıların, gücünü devlet hukukundan alan bir kamusallığın yerine, gücünü Kolektif Alan haline gelmenin devletsiz ve kapitalizmsiz bir mekan olma durumuna koymuştur.

Gelinen bu durumda, yükseltilmesi gereken Kamusal Alanlar değil, devletten-şirketten arındırılmış, bireylerin kolektifiği üzerinden belirginleşen Kolektif Alanlardır.

Anarşist Kütüphane

Meydan Gazetesi
Kamusal Alana Karşı Kolektif Alan
07.09.2013

Bu yazı Meydan Gazetesi'nin 12. sayısında yayımlanmıştır.

tr.anarchistlibraries.net